

АЛЕКСАНДРА ЦЕПА
г. Кропивницький

ПРОБЛЕМАТИКА РОМАНА В. ДОМОНТОВИЧА «БЕЗ ГРУНТА»

В статтє отражены особенности системного анализа закодированной в романе В. Домонтовича «Без грунта» проблематики. Очерчено художественно выраженные в тексте ключевые и второстепенные проблемы. Выявлена специфика авторского осмысления атмосферы преследования и наказания, дегуманизации сощобщества, разрушительной природы советского быта, экологических проблем.

Ключевые слова: проблема автора; системный анализ; образ внешнего мира; художник и искусство.

Стаття надійшла до редколегії 17.10.2016

УДК 821.161.2

ТЕТЯНА ЦЕПКАЛО

м. Херсон
tanuysya@ukr.net

ЕСТЕТИКО-ФІЛОСОФСЬКІ КОНЦЕПЦІЇ МІФОПОЕТИКИ: ІСТОРИЧНИЙ АСПЕКТ

У статті розглядаються способи інтерпретації міфу в науці та їх вплив на становлення міфопоетики як окремого напрямку в фольклористиці та літературі. Досліджуються наукові теорії і погляди вчених на міф, його розвиток у культурі та літературі, а також його значення для художньої творчості. Розглядаються теорія архетипів, ритуально-міфологічна, антропологічна і фольклорна теорії, їх синтез і вплив на міфопоетику.

Ключові слова: міфопоетика, міфологічна школа, символ, міф.

Проблема «міфопоетики» турбувала людство з давніх часів, проте предметом спеціального літературознавчого дослідження стає лише у ХІХ ст., коли німецькі романтики (Л. Арнім, К. Brentано, Й. Геррес, А. Шлегель, Ф. Шлегель та інші) закладають основи міфологічної школи як окремого напрямку у фольклористиці та літературознавстві. Для того, щоб краще зрозуміти концептуальні засади цієї течії, слід розглянути її в історичному аспекті.

Спроби систематичного аналізу міфології як естетичного напрямку і шляхів розвитку міфопоетики робили В. Артюх, І. Няццу, О. Полисаєв, Я. Поліщук, О. Турган, Т. Шестопалова та багато інших вітчизняних літературознавців. Відсутність єдиного погляду на проблему міфологічних досліджень і потреба об'єктивізації міфопоетики в діахронічному розрізі зумовлює актуальність нашої розвідки. Мета статті полягає в узагальненні й систематизації естетико-філософських концепцій

міфопоетики, у структуризації теорії архетипів, ритуально-міфологічної, антропологічної й фольклорної теорії.

Ще давньогрецькі філософи робили спроби інтерпретувати міф. «В античних греків були два різновиди поглядів на сутність людини. Перший з них – міфологічний. Другий мав численні модифікації і був пов'язаний з центральним для давньогрецької думки концептом – логосом» [19, 9] (Геракліт, Ксенофан). Так, Піфагор вважав, що міфи є філософсько-алегоричним відображенням природи, а Евгемер, навпаки, вірив у те, що герої міфів є історичними постатями, які існували колись, тобто міф був «словесним вираженням архаїчного світовідчуття і мислення» [3, 254]. Тенденцію у сприйнятті міфу, яку умовно можна назвати реміфологізаторською, пізніше презентували стоїки, піфагорійці та неоплатоніки [1, 13]. Отже, за античних часів уже існували дві протилежні думки щодо міфології: «дехто розглядав міф як вигадку чи примітивну свідомість,

дехто намагався «деміфологізувати» міфологію, знайти в міфі глибинний внутрішній смисл» [8, 26].

Одним із перших, хто перейшов до розуміння міфу як міфологеми, був Платон. На його думку, міф – це особлива художня форма вираження того, що не може бути передано мовою абстрактного мислення [8, 26]. А. Тахо-Годі в праці «Міф у Платона як дійсне та уявне» зазначала, що поезія і міфологія у давньогрецького філософа схожі – оскільки та й інша є довільними вигадками, проте вигадка для нього і для Гесіода – істинне й правильне узгодження з правдою, на відміну від «святої брехні», яка є лише «подобом правди» [20, 43].

Пізніше Ф. Бекон так само звертався до алегоричної екзегези міфів, а ідея Платона про міфологеми стала предметом розгляду у працях Р. Бойля, Г. Галілея та інших мислителів Нового часу. Отже, основою культури й літератури з давніх-давен і до сьогодні є міфологія, яка «виникла на зорі людської історії як первісна світоглядна форма, покликана забезпечити існування людини на перших щаблях історичного буття» [23, 12], однак ставлення до міфології було різним у кожну добу, саме тому необхідно більш детально зупинитися на цьому питанні.

Міфотворчість у контексті ранньої античної філософії характеризувалася як архаїчне ідеологічне утворення, яке мало синкретичний характер, а перші спроби логографів (Акусила, Ферекид) систематизувати міфи датуються початком VI ст. до н. е., проте вони лише переказували міфи як дійсну історію, що мала архаїчні ознаки. Міфграфія як самостійний жанр давньогрецької літератури сформувалася лише після класичної епохи (Каллімах, Істр, Філостефан, Лісимах), саме в цей час з'являються міфологічні компендіуми, складені на основі міфів і перекладів різних літературних творів.

Сучасна наука трактує категорію міфу не як казку, як прийнято було вважати в радянські часи, а як художню форму вираження, «узагальнено-цілісне сприймання дійсності, що характеризується нерозчленованістю реального й ідеального та виявляється на рівні підсвідомості» [18, 463], оскільки «із проникненням у писемну творчість (літературу) міф

набув ігрової та художньої функції» [3, 254]. І якщо в античні та середньовічні часи поняття «міфу» функціонувало лише у формі ідей і поглядів на словесне мистецтво, то методологія дослідження міфу як літературного явища почала формуватися лише в добу Відродження [3, 254], коли відбувалися переосмислення й рефлексія над античною і новозавітною міфологією у творах таких відомих митців, як Данте Аліг'єрі, Дж. Боккаччо, Ф. Петрарка та інших. Хоча, як стверджує В. Артюх, «в епоху середньовіччя, Ренесансу та на початку Нового часу в основному переважало алегоричне та евгемеричне тлумачення міфу» [1, 15].

Процес осмислення словесних творів залежав від світогляду та «естетичних смаків інтерпретатора, які ставали основними засадами суспільної свідомості або вступали із ними в суперечність, чим забезпечувалося оновлення методу або вироблення нового способу пізнання» [1, 254], а найвиразнішою формою міфологізації є створення автором власної космогонії. О. Милюгіна справедливо вважає, що «процес міфотворчості імперативно повинен бути завершений створенням міфології» [13, 33], тому що звернення до міфології і розуміння «міфу як глибинної першооснови людської самосвідомості стало основною якісною ознакою творчості письменників і художників» [23, 14]. Таким чином, міфотворчість як створення нової космогонії виявляється однією з найрадикальніших форм освоєння міфу літературою, однак не найбільш органічною з них.

На думку багатьох учених (В. Артюх, О. Милюгіної, З. Лановик та ін.), родоначальником сучасної науки про міф є Дж. Віко, який у своїй праці «Засновки нової Науки про спільну природу Націй» (1726) розглядав історію як «процес провидіння, в якому міф є необхідним способом вираження» [8, 26], а кожна метафора та метонімія за походженням є «маленьким міфом» [1, 17]. Саме від Дж. Віко беруть початок численні теорії новітнього часу, які розглядають міф як особливий спосіб сприйняття реальності.

У давній українській літературі алегоричне розуміння античних міфів було зафіксоване вже у «Повісті врем'яних літ», а пізніше, у XVII–XVIII ст., такі тлумачення можна знайти

у творах П. Могили, С. Тодорського, Г. Кониського, Г. Сковороди, Т. Щербацького [8, 94]. Типовим алегорично-символічним трактуванням у цьому плані є інтерпретація Г. Сковородою міфу про Наркіса (Нарциса), який він розкриває у контексті самопізнання як пошук у собі (тобто у внутрішньому світі людини) божественної першооснови [17]. Тут античний (язичницький) міф слугує лише оболонкою для виявлення глибинних християнських смислів.

Німецький просвітителю Й. Г. Гердер був першим, хто наголосив на тому, що міф має художню природу та є тотожним поетичній творчості. Він розумів міф як художню реальність, яка становить напівфілософію, напівпоетичне мистецтво [1, 19]. У роботі «Щоденник моєї мандрівки в 1769 році» Й. Г. Гердер доповнив свої думки про можливість автентичного пізнання міфу через відчуття, а не розум [5, 320]. Німецькі романтики продовжили розвивати ідеї Й. Г. Гердера на природу міфу і літератури. Як справедливо вважає В. Артюх, вони «сприймали міф як істину для того колективу, в якому він побутував. Крім того, міфи відбивали зміст протонародної свідомості і тому вони виступали об'єктом вивчення та, виходячи із захоплення романтиків простим народом, поклоніння» [1, 20]. Ф. Шеллінг розумів міф як символ, в якому поєднуються релігія, наука і мистецтво. У його роботах можна знайти дві інтерпретації міфу: у ранній період своєї творчості, під впливом І. Гете, він поєднав міф та ідею, оскільки основу буття на той час Ф. Шеллінг убачав у тотожності суб'єкта й об'єкта; пізніше він інтерпретував міф уже як «естетичний феномен» [22, 366]. У своїй праці «Філософія мистецтва» (1805) дослідник одним із перших написав про християнську міфологію, проте якщо «матеріалом для грецької міфології була природа, то для християнської – це історія, і особливо – дивовижне в історії» [22, 367]. «Нова міфологія», про яку, як і Ф. Шлегель, писав Ф. Шеллінг, мала здійснити синтез реалістичної античної й ідеалістичної християнської міфології, проте такий підхід зруйнував традиційну прив'язку міфу до часів архаїки і створив у майбутньому можливість до полісемантизації цього поняття.

Пізніше прихильники конкретного методу почали об'єднуватися в наукові школи, які генерували їхній науковий досвід та утверджували певні теоретичні засади. Науці відомі два відгалуження міфологічної школи: представники етимологічного підходу, які здійснювали лінгвістичну реконструкцію міфу за допомогою палеонтологічної методології (А. Кун, М. Мюллер, Ф. Буслаєв, О. Міллер), та прихильники демонологічного, або «натуралістичного», які порівнювали схожі за смислом міфи (В. Шварц, В. Мангардт). З. Лановик вживає інший термін для позначення цього напрямку – «аналогічний», адже зіставлялися схожі за походженням міфи [8, 28].

У 20-х роках ХХ ст. К.-Г. Юнг запропонував неоміфологічну теорію у своєму вченні про архетипи. Його послідовниками стали Ж. Дюмезіль, Ш. Отран, Ф. Реглан, Р. Карпентер, Дж. Кембел та ін. Проф. З. Лановик називає цей напрям «символічним», оскільки міф вивчається як символ явищ життя, а міфологія вже виступає низкою символів [8, 28]. Як зазначав А. Баландин, «міфологічна школа – це перша цілісна наукова теорія, що давала змогу вивчати окремі явища народної словесності як органічну цілість» [2, 15].

Засновниками школи прийнято вважати братів Якоба і Вільгельма Гриммів, які висунули теорію про індоєвропейську спільність і первісну єдність мовної та світоглядної систем арійських народів [14, 107]. «Усі схожі елементи фольклорної традиції різних європейських етносів вони пояснювали давньою однотайністю міфологічних уявлень, які лежать в основі усіх жанрів усної словесності» [14, 107]. Отже, для того, щоб реконструювати цілісну систему світоглядних уявлень арійців, представники цього напрямку скерували свої зусилля на пошук у фольклорних джерелах посилок чи реліктів давніх міфологічних вірувань (так звана «арійська теорія»), розуміючи народну поезію як чинник національного життя. Проте, як вважає С. Росовецький, «найбільш руйнівним для наукової репутації «молодших міфологів» і усієї міфологічної школи було практичне ними застосування розробленого М. Мюллером лінгвістичного методу реконструкції арійських міфів» [16, 70].

Для представників західноєвропейської міфологічної школи важливим завданням було з'ясування первісної міфологічної основи конкретного твору, без пізніших нашарувань, саме тому думки щодо цього питання розділилися, і в межах міфологічної школи розвинулися декілька окремих теорій. Так звані «молодші міфологи» запропонували «метеорологічну теорію», засновником якої вважається А. Кун, котрий у книзі «Сходження вогнів та божественні напої» (1859) тлумачив міфологічні образи шляхом семантичного зближення імен зі словами санскриту.

Таким чином, ідеї братів Гриммів поширилися в багатьох країнах Європи: Німеччині (А. Кун, В. Шварц, В. Манґардт), Англії (М. Мюллер, Дж. Кокс), Італії (А. де Губернатис), Франції (М. Бреаль), Швейцарії (А. Пікте), Росії (О. Афанасьєв, Ф. Буслаєв, О. Міллер, ранні праці О. Пипіна і О. Веселовського).

Слід зазначити, що в атеїстичній культурології, фольклористиці й етнографії (Е. Тайлор, Л. Леві-Брюль, К. Леві-Стросс, Дж. Фрезер та ін.) утвердилось розуміння міфу як історії про богів, в яких відображені культові вірування народів на початковому етапі їхнього розвитку. Проте в сучасній науці термін «міф» має дещо інше значення. О. Лосєв вважав, що таке неоднозначне ставлення до міфу було породжене скептичним ставленням науки до міфічного мислення. Дослідник розуміє міф як «саме буття, саму реальність, саму конкретність буття» [11, 35].

К. Леві-Стросс так само писав, що «міфічні оповіді є або видаються випадковими, позбавленими сенсу, абсурдними, однак, схоже, вони повторюються по всьому світові» [10, 450]. Термін «міфопоезія» був уведений представниками англо-американської школи міфологічної критики (Р. Фрай, М. Бодкін, Г. Слокхвер) та отримав поширення в західноєвропейському літературознавстві. Представники цієї школи використовували його для «позначення всіх жанрів художньої творчості, тематично або структурно пов'язаних із тим або іншим стародавнім міфом» [18, 136].

Першим відомим представником міфологічного напрямку в Україні був професор Київського університету М. Максимович, який у своєму виданні українських народних пісень (1827) указував у передмові на їх зв'язок із

міфологією. У своїх фольклористичних та історико-літературознавчих розвідках дослідник розглядав питання символізму, спираючись на вивчення історії мови в душі теорії братів Гриммів, так само, як і його сучасники – П. Шафарик, Й. Бодянський, І. Срезневський, П. Куліш та інші [9, 42].

М. Костомаров став найяскравішим виразником ідей міфологічної школи серед сучасників. У роботі «Слов'янська міфологія» (1847) він досліджував проблеми міфологічної основи народних вірувань та обрядів, акцентуючи увагу на взаємозв'язку фізичного і духовного. Учений дійшов висновку, що природа в народній творчості відіграє роль символів, що є своєрідним продовженням природної релігії, оскільки, «коли за конкретними явищами й силами природи та соціуму стали вловлюватися ще й незрозумілі тодішнім людям дії якихось природних законів і закономірностей, вони оголошували і духів, і носіїв духів поза матеріальними божествами й богами...» [7, 12]. Отже, для М. Костомарова міф – символ природних і фізичних явищ, що свідчить про продовження ним традицій європейської символічної школи міфологів. Саме його праці стимулювали розвиток подальшої фольклористики як української, так і інших слов'янських народів.

Відомий українській учений О. Потебня продовжив наукові спостереження М. Костомарова й додав до огляду релігійно-міфологічних елементів народних творів ґрунтовний лінгвістичний (зокрема, етимологічний) аналіз власних імен, назв, реалій тощо, тим самим перенісши здобутки теорії братів Гриммів та їх послідовників на слов'янський ґрунт. Науковець аналізував українські вірування, звичаї та тексти усної народної творчості на загальнослов'янському й загальноєвропейському ґрунті, враховуючи їхній специфічний національний колорит.

У II половині XIX ст. німецький учений Т. Бенфей заснував міграційну школу, представники якої критикували відірвані від реальності дослідження фольклористів, доводячи популярність сюжету окремих міфів і серед неарійських народів, що підірвало універсальність теорії братів Гриммів. У передмові до перекладу двотомної збірки індійського епосу «Панчатантри» (1859) Т. Бенфей запропонував

теорію запозичень, або «мандрівних сюжетів»: поширені в багатьох народів сюжети за характером є запозиченими внаслідок культурно-історичних відносин між ними. Як вважають М. Лановик і З. Лановик, теорія Т. Бенфея мала великий вплив на подальший розвиток фольклористики. Її прихильниками були: в Німеччині – І. Вольте, М. Ландау; у Франції – Е. Коскен, Г. Парис; в Англії – А. Клоустон, в Італії – А. д'Акона, Д. Помпаретті, в Росії – М. Буслаєв, М. Мюллер, В. Стасов, О. Пипін та інші [9, 44].

Поряд із міграційною школою, в Україні почала складатися і протилежна їй за поглядами антропологічна школа (еволюціоністська): усі схожі явища в міфології та фольклорі пояснювалися спільністю для всього людства психологічних законів і закономірностей духовного розвитку [10, 46]. Її засновниками були англійські вчені Е. Тайлор і А. Ланг. Ця теорія була досить поширеною в країнах Європи, а її відомими представниками стали Е. Гартленд, А. і Л. Гомм, Р. Маретт, у ранніх працях – Дж. Фрезер (Англія); В. Мангардт, Г. Узенер, Е. Роде, А. Дитерих (Німеччина); Є. Рейнак і Е. Дюркгейм (Франція), О. Веселовський (Росія), Ф. Боас (США).

В Україні під впливом західної антропологічної школи сформувалася також історична школа, представниками котрої в Україні були М. Максимович, П. Куліш, М. Костомаров, О. Котляревський та деякі інші діячі науки, які розглядали витвори народної поетичної творчості як свідчення минулого. «Позитивною прикметою історичної школи стало вивчення фольклорних матеріалів на реальному історичному ґрунті» [7, 46].

У I половині ХХ ст. широкої популярності набула ритуально-міфологічна, або неоміфологічна, школа, що з'явилася в результаті синтезу ритуально-міфологічної теорії (Р. Сміт, Дж. Фрезер, Д. Гаррисон, А. Кук) з аналітичною психологією та вченням про архетипи К.-Г. Юнга. Представники цієї течії: Е. Миро, Ш. Отран, П. Сентив (Франція); Г. Р. Леві, Ф. Реглан (Англія), Е. Хайман (США) – використовували багато ідей міфологічної школи, проте завжди підкреслювали перевага ритуалу над міфом. Інші дослідники, наприклад, Н. Фрай (Канада), Р. Чейз, Ф. Уотс (США), М. Бодкін (Англія), спираючись на теорію ар-

хетипів, розглядали ритуально-міфологічні моделі не як джерело поетичної фантазії, а як її структуру [9, 53]. Вчені відшукували міфологічні мотиви, символи й метафори у фольклорних творах, особливу увагу звертаючи на пошук певних ритуальних схем. Найважливішим був обряд ініціації (посвячення), який виступав психологічним архетипом смерті і нового життя. Це простежується шляхом метафоричного ототожнення чи асоціацій за аналогією.

Так, Н. Фрай висловлював ідею про абсолютну єдність ритуалу, міфу, архетипу, що відображається на рівні образів, жанрів і цілісного світогляду. На відміну від К.-Г. Юнґового тлумачення архетипу, Н. Фрай, по-перше, звільнив архетип від «обов'язку» бути виразником підсвідомого, а, по-друге, його цікавив лише власне літературний архетип, наявність якого висувалася з концепції літератури як іманентної, самодостатньої естетичної комунікації. На його думку, принцип міметизму можна замінити цим першоелементом літератури, оскільки саме міфи забезпечують певний кодний сенс літературного твору, не обмежуючи письменника в індивідуальній модуляції «першообразу». Н. Фрай називає це зміщеною міфологією (*displaced myths*) [4, 140]. Ідеї неоміфологів поширилися на сферу літературознавства, де була розроблена своєрідна «літературна антропологія жанрів» на основі архетипного аналізу.

Представниками міфологічної школи в Україні були О. Потебня, М. Костомаров, О. Котляревський, М. Сумцов, І. Нечуй-Левицький та інші. Майже всі вони трактували міф як явище архаїчне, дофольклорне і долітературне. Проте міфологічну школу, що існувала в Україні в ХІХ ст., можна схарактеризувати як відносно самостійну й оригінальну, тому що її представники використовували дослідницьку методологію як класичний зразок вузько академічної школи з її романтично-народницьким захопленням, історико-порівняльним методом, а також застосовували нові європейські теорії, де переважали культурно-історичні принципи дослідження.

Основною рисою сучасного літературного процесу, як стверджує І. Хабарова, є його міфологізація, які б принципи літератури кінця ХХ–ХХІ ст. не виділялися, вони визначаються

«неоміфологічною свідомістю» [21, 133]. Сьогодні відповідно до канонів міфологічної критики в літературознавстві склалася певна традиція розгляду творів: вивчення художніх текстів як приналежних до духовних надбань окремої нації, з урахуванням її історично зумовленої специфіки [12, 53].

Міфопоетична стильова течія в сучасній українській літературі презентована творами таких майстрів прози, чії роботи вже стали класикою: В. Дрозд, П. Загребельний, Р. Іваничук, Р. Федорів, В. Шевчук, В. Яворівський та ін., що є свідченням появи нових тенденцій у літературі кінця ХХ – початку ХХІ ст. [12, 53]. Отже, джерелом абстрагування й символізації в текстах письменників є народнопоетична творчість з її складною системою кодування моделей буття, що є продовженням архаїчних форм людської свідомості, зокрема архетипу і міфу, а міфологічна школа заклала основи розвитку міграційної й історичної шкіл фольклористики.

Вважаємо доцільним і необхідним дослідження подальших шляхів розвитку міфопоетики в сучасному літературознавстві.

Список використаних джерел

1. Артюх В. О. Природа національного міфу: історико-філософський контекст : дис. ... канд. філол. наук : спец. 09.00.05 / В. О. Артюх. — К., 2000. — 162 арк.
2. Баландин А. Мифологическая школа в русской фольклористике / А. Баландин. — М. : Наука, 1988. — 224 с.
3. Білоус П. Вступ до літературознавства : навч. посіб. / П. В. Білоус. — К. : ВЦ «Академія», 2011. — 336 с.
4. Вишина М. Парадигма ключових понять міфологічного аналізу художнього тексту / М. Ю. Вишина // Вісник Житомирського державного університету. — Філологічні науки. — 2010. — Вип. 55. — С. 140—143.
5. Гердер И. Дневник моего путешествия в 1769 году : пер. с нем. / И. Гердер // Гердер И. Г. Избранные сочинения. — М. ; Л. : Гослитиздат, 1959. — С. 315—332.
6. Грабович Г. Шевченко як міфотворець: Семантика символів у творчості поета / Г. Грабович. — К. : Рад. письменник, 1991. — 210 с.

7. Козлов А. Духовність як літературознавча категорія : моногр. / А. В. Козлов. — К. : Акцент, 2005. — 272 с.
8. Лановик З. Hermeneutika Sacra : [Проблеми біблійної герменевтики] / З. Лановик. — Тернопіль : Ред.-вид. відділ ТНПУ, 2006. — 586 с.
9. Лановик М. Українська усна народна творчість : підруч. для студ. вищих навч. закладів / М. Лановик, З. Лановик. — 3-тє вид., стер. — К. : Знання-Прес, 2005. — 591 с.
10. Леві-Стросс К. Міф та значення / К. Леві-Стросс // Антологія світової літературно-критичної думки ХХ століття. — Львів : 2001. — С. 448—462.
11. Лосев А. Мифология / А. Лосев // Философская энциклопедия. — М. : Просвещение, 1964. — Т. 3. — С. 174—176.
12. Майорова О. Архетип та символ як смислотвірні чинники прози Р. Федоріва / О. Майорова // Слово і Час. — 2005. — № 9. — С. 53—58.
13. Милюгина Е. О мифотворчестве романтиков / Е. Милюгина // Романтизм в литературном движении : сб. науч. тр. — Тверь : ТГУ, 1997. — 156 с.
14. Пилипчук С. Міфологічна школа в оцінці Івана Франка / Світлана Пилипчук // Вісник Львівського ун-ту. Сер. : Філологія, 2010. — Вип. 43. — С. 107—116.
15. Поліщук Я. Міфологічний горизонт українського модернізму : літературознавчі студії / Я. Поліщук. — Івано-Франківськ : Лілея-НВ, 1998. — 295 с.
16. Росовецький С. Український фольклор у теоретичному висвітленні / С. К. Росовецький. — К. : Освіта, 2005. — 268 с.
17. Сковорода Г. Наркіс. Розмова про те: пізнай себе / Г. Сковорода // Сковорода Г. Твори : в 2 т. — К. : АТ «Обереги», 1994. — Т. 1. — С. 151—195.
18. Современное мифотворчество и искусство: тезисы докл. науч. конф. / под ред. В. М. Пивоева. — Петрозаводск, 1991. — 144 с.
19. Судак С. Міфологічна діяльність як елемент формування сутнісних сил людини : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук : спец. 09.00.04 / С.Д. Судак. — К., 2009. — 21 с.
20. Тахо-Годи А. Миф у Платона как действительное и воображаемое / А.А. Тахо-Годи // Платон и его эпоха. — М. : Наука, 1979.
21. Хабарова И. Проявления мифологического сознания в русской женской драматургии конца ХХ – начала ХХІ столетий / И. В. Хабарова // Вісник Луганського національного педагогічного університету імені Тараса Шевченка. — 2006. — № 1 (96) Січень, — С. 133—137.
22. Шлегель Ф. Разговор о поэзии : пер. с нем. / Ф. Шлегель // Шлегель Ф. Эстетика. Философия. Критика : в 2 т. — М. : Искусство, 1983. — Т. 1. — 366 с.
23. Яшина Л. Проза В. Дрозда: міфопоетичний дискурс / Л. І. Яшина. — Дніпропетровськ : ОО «Баланс-Клуб», 2003. — 174 с.

ТЕТЯНА ЦЕПКАЛО

Kherson

THE AESTHETIC AND PHILOSOPHICAL CONCEPTS OF MYTHOPOETICS: HISTORICAL ASPECT

The article studied the ways to interpret the myth in science and their influence on the formation of myth poetics as a separate school in folkloristics and literature. Various scientific theories and scientists' views of the myth, its development in culture and literature, and its importance for art are explored. The theory of archetypes, ritual and mythology, folklore and anthropological theories, their synthesis and influence on the myth poetics are viewed.

Key words: mythopoetics, mythological school, symbol, myth.

ТАТЬЯНА ЦЕПКАЛО
г. Херсон

ЭСТЕТИКО-ФИЛОСОФСКИЕ КОНЦЕПЦИИ МИФОПОЭТИКИ: ИСТОРИЧЕСКИЙ АСПЕКТ

В статье рассматриваются разные способы интерпретации мифа в науке и их влияние на становление мифопоэтики как отдельного направления в фольклористике и литературе. Исследуются научные теории и взгляды ученых на миф, его развитие в культуре и литературе, также его значение для художественного творчества. Рассматриваются теория архетипов, ритуально-мифологическая, антропологическая и фольклорная теории, их синтез и влияние на мифопоэтику.
Ключевые слова: мифопоэтика, мифологическая школа, символ, миф.

Стаття надійшла до редколегії 01.11.2016

УДК 821.161.2.09 Олесь:821.162.1:7.036.45

ІГОР ЦУРКАН
м. Херсон
kherson@ukr.net

РОМАНТИЧНИЙ ОБРАЗ ПРИРОДИ В ТВОРЧОСТІ ОЛЕКСАНДРА ОЛЕСЯ ТА ЄВРОПЕЙСЬКИХ СИМВОЛІСТІВ

У статті розглядається творчість Олександра Олеся та європейських символістів, що позначена впливом романтичної поетики, найважливішою складовою якої стала лірична настроєвість і музичність поетичної фрази, що створювали в уяві індивідуальний образ духовного буття на шляху до найвищої краси і мрії. Проаналізовано образ природи, що не ототожнюється зі світом реальним, а залишається тільки світом романтичним, набуваючи у своєму вираженні певних імпресіоністичних рис. Репрезентовано настрої людини, її почуття за допомогою символів природи, що розкривають такі філософські категорії, як перебіг часу, миттєвість життя, марність суєти в творчості Олександра Олеся та європейських символістів. Окреслено функціонування образів природи, що можуть виступати формантами загальних психологічних станів епохи і характеризувати особисті переживання і настрої поетів.

Ключові слова: романтизм, образ, природа, символ, знак, мотив, душа.

Культура не може обійтись без природи, яка надає їй енергію і постачає первісний матеріал. Образ природи, кожний її елемент пропускається через свідомість митця, так би мовити, трансформується, через розум і почуття поета. Таким чином відбувається процес «опрацювання» природного матеріалу, який органічно поєднується з наступним важливим процесом – «зберігання», адже без постійних змін і вдосконалення неможливий діалектичний зв'язок спадкоємності між минулим і сучасним, між створеним і тим, що буде творитись.

Рання творчість Олександра Олеся позначена впливом романтичної поетики, найважливішою складовою якої стала лірична на-

строєвість і музичність поетичної фрази, що створювали в уяві індивідуальний образ духовного буття на шляху до найвищої краси і мрії. Український митець створює пейзажні образи абсолютно позбавлені матеріальності. Їх візуальне поле, химерне і калейдоскопічно змінне, проєктоване через поетичний текст, не ототожнюється до кінця зі світом реальним, а залишається тільки світом романтичним, набуваючи у своєму вираженні певних імпресіоністичних рис, що обумовлює актуальність нашого дослідження.

Уже в добу романтизму (Г. Новаліс, Й. Гаманн, Й. Гердер, Ф. Шеллінг, М. Мохнацький) робилися спроби розкрити таємниці стосунків мистецтва з природою. Особливий